

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

INFORMATION PROVISION OF THE DEVELOPMENT OF THE SYSTEM OF ECONOMIC SECURITY OF THE INDUSTRIAL ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE ECONOMY

Штангрет І.А.

аспірант кафедри фінансово-економічної безпеки,
обліку і оподаткування,
Українська академія друкарства

Shtanhret Iryna

Ukrainian Academy of Printing

Створення в умовах кожного підприємства системи економічної безпеки підприємства повинно супроводжуватися усвідомленням факту потреби її розвитку для підтримання здатності своєчасно реагувати на зміну суттєвості впливу ключових загроз та підготовку основи максимально ефективного використання кожної нової можливості. Питання інформаційного забезпечення загострюється через збільшення в геометричній прогресії інформаційних повідомлень, лише обмежена частка яких придатна для застосування в безпековій діяльності. Побудова підсистеми інформаційного забезпечення вимагає видозмінення окремих параметрів системи інформаційного забезпечення управління підприємством, виходячи із завдань, які ставляться перед суб'єктами безпеки. Практичне застосування розробленої моделі підсистеми інформаційного забезпечення дасть можливість формувати інформаційну основу для розвитку системи економічної безпеки підприємства на основі відстеження тенденцій в цифровій трансформації економіки й підприємства, а також результатів безпекової діяльності.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, інформаційне забезпечення, цифрова трансформація підприємства, інформація, промислове підприємство.

The creation of a system of economic security of the enterprise in the conditions of each enterprise should be accompanied by the awareness of the fact of the need for its development to maintain the ability to respond in a timely manner to changes in the significance of the impact of key threats and to prepare the basis for the most effective use of each new opportunity. The issue of information provision is exacerbated by the exponential increase in information messages, only a limited portion of which is suitable for use in security activities. The purpose of the research is to develop a model of the information support subsystem as an important component of the enterprise's economic security system. In order to form the theoretical basis for the development of the enterprise's economic security system, the following methods were applied: induction and deduction, comparison and systematization – in the study of the essential characteristics of the term "information provision"; synthesis and analysis – to form the content of each component subsystem of the information support system of the enterprise's economic security; morphological analysis – to clarify the nature of changes in the information support system of enterprise management, which will allow to form a subsystem of information support for the implementation of security activities in the conditions of the enterprise; graphic – for visual representation of theoretical and methodical material; abstract-logical – for theoretical generalizations and research conclusions. The construction of the information support subsystem requires the modification of certain parameters of the information support system of enterprise management, based on the tasks that are set before the security subjects. A model has been developed that outlines the purpose and tasks of the information support subsystem, contains functions and principles, and also defines the objects and subjects that are activated within the mechanism of information processing, which involves receiving, checking, supplementing, processing, sending and saving information messages. The practical application of the developed model of the information support subsystem will make it possible to form an information basis for the development of the enterprise's economic security system based on tracking trends in the digital transformation of the economy and the enterprise, as well as the results of security activities.

Keywords: economic security of the enterprise, information support, digital transformation of the enterprise, information, industrial enterprise.

Постановка проблеми. Забезпечення економічної безпеки в умовах українських підприємств відбувається під впливом значної кількості факторів, пріоритетність яких постійно змінюється. В межах останніх кількох років це можна проілюструвати хоча б потребою адаптації до обмежувальних заходів, що були введені через COVID-19, із наступним вимушеним гальмуванням підприємницької активності в наслідок військових дій країни-агресора, що проявляються в масових ракетних ударах, які вимагають призупинення роботи та створення додаткових умов для захисту працівників. Об'єктивне домінування зазначених факторів лише тимчасово перенесло на другий план ті зміни, що пов'язані із цифровою трансформацією економіки, оскільки в інших країнах саме вони визначають активність підприємницьких структур та їх спроможність набуття конкурентних переваг. Зважаючи на ту обставину, що новітня пандемія уже завершилася, а військові дії, хоча і перебувають в активній фазі, але ймовірно припиняться в короткостроковій перспективі, то для українських виробників стане актуальним скорочення відставання в цифровізації від іноземних конкурентів, що потребує першочергової активності суб'єктів безпеки задля формування відповідних безпечних умов здійснення таких трансформацій. Таке розширення спектру завдань вимагає перегляду засад формування й внесення коректив у підсистему економічної безпеки підприємства, яка відповідає за інформаційне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варіанти розв'язання важливої проблеми інформаційного забезпечення управління підприємством представлені в публікаціях таких науковців як Азаренкова Г. [1], Гудзь О. [2], Денисенко М. [3], Колос І. [3], Лучик Г. [6], Майборода А. [1], Маковій В. [2], Квілінський О. [4], Корнев Ю. [5] та інші. В публікаціях названих науковців з'ясовується сутність інформації як ресурсу та складової процесу управління, обґрунтовуються засади організації системи інформаційного забезпечення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Активність суб'єктів безпеки визначається інформаційним забезпеченням, що повинно формуватися за частково відмінними засадами у порівнянні із тим, що застосовуються відносно управління підприємством загалом. В наукових розвідках таких спектр ще не набув необхідного поширення, що не сприяє збільшенню результативності безпекової діяльності.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у розробленні моделі підсистеми інформаційного забезпечення як важливої складової системи економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Систему інформаційного забезпечення, як

окремий об'єкт пізнання, розглядається доволі обмеженим колом дослідників. Переважна ж більшість спирається у своїх міркуваннях на позицію, що інформація є обов'язковою складовою процесу управління, а відтак відокремлено розглядати систему інформаційного забезпечення недоцільно.

Серед поодиноких визначень суті системи інформаційного забезпечення нами було відібрано лише кілька, які в поєднанні відображають її зміст стосовно управління підприємством, а також в подальшому послуговують основою досягнення визначеної мети. Денисенко М. та Колом І. пропонують розуміти під цим поняттям «...сукупність даних, організацію їх уведення, обробки, збереження та накопичення, пошук і поширення» [3, с. 20], де основний акцент зроблено на певній етапності в роботі з інформацією, що створює уявлення про складові такої системи, які повинні уможливити постійне здійснення таких дій. Корнев Ю. таку позицію посилює за рахунок уточнення, що основа системи формується виходячи із рівня взаємодії між учасниками бізнесу, тобто йдеться про «...сукупність взаємопов'язаних інформаційних систем, що опосередковується на міжсуб'єктному рівні відносин» [5, с. 25]. Можна погодитися, що дієвості системі надають інформаційні потреби й можливості їх задоволення суб'єктами управління, хоча не можна забувати й про поточну цифровізацію, яка вводить як складову й машину (технічний засіб із відповідним програмним забезпеченням), яка здатна виконувати поставлені завдання та постійно пристосовуватися до запитів. Такі аргументи враховані у визначенні, що присутнє в публікації Квілінського О., де йдеться про систему, що містить «...взаємозв'язки людей, устаткування і методичних прийомів, призначених для збору, класифікації, аналізу, оцінки і поширення актуальної, своєчасної і точної інформації» [4, с. 75]. В межах цього визначення наявність більш чіткої елементної структуризації поєднується із відсутністю розуміння цільового призначення, тобто зв'язку із процесом управління підприємством загалом, чи його функціональних підсистем. Відтак на нашу думку, систему інформаційного забезпечення управління підприємством потрібно розуміти як поєднання виконавців, технічних засобів, програмного забезпечення, методів і технологій задля проведення комплексу робіт із інформацією з метою задоволення інформаційних потреб зацікавлених осіб. Масштабування дає нам змогу стверджувати, що система інформаційного забезпечення в межах системи економічної безпеки підприємства є підсистемою, яка, послуговуючись ресурсною основою інформаційного забезпечення управління підприємством, фокусується на питаннях роботи з інформацією, що необхідна для безпекової діяльності. Питання ж розвитку системи

економічної безпеки підприємства вимагають зміни фокусу на тих проблемних питаннях, що стосуються цифрової трансформації економіки та підприємства, посилення спроможності своєчасно реагувати на зміну пріоритетності впливу ключових загроз та створення передумов для виявлення й ефективного використання кожної суттєвої можливості. В цьому ракурсі авторську позицію обґрунтуємо на основі характеристики змін, які потрібно здійснити в межах існуючої системи інформаційного забезпечення:

- організаційні зміни в системі інформаційного забезпечення полягають у коригуванні каналів надходження й опрацювання інформації з внутрішніх й зовнішніх джерел з подальшою переадресацією аналітичних звітів до суб'єктів, які відповідають за стан й розвиток системи економічної безпеки підприємства;

- технологічні зрушення потребують перегляду методів обробки інформації, змін у фільтрах для відсікання «інформаційного шуму», уточнення порогових значень та вагових коефіцієнтів для індикаторів оцінювання рівня розвитку системи економічної безпеки підприємства;
- технічне оновлення засобів отримання й опрацювання інформації, виходячи із посилення інформаційного потоку та необхідності застосування новіших версій програмного забезпечення;

- кадрове підсилення, що в умовах більшості підприємств, значна частка яких в умовах національної економіки належить до типу «малих», полягає в покращенні цифрових й професійних компетенцій працівників та додатковому залученні зовнішніх експертів;

- економічну підтримку, яка повинна формувати не за «залишковим» принципом, а виходячи із обсягів фактично проведених робіт й подальшої спроможності системи інформаційного забезпечення послуговувати досягненню цілей розвитку системи економічної безпеки підприємства.

Окреслені зміни мають оперативний характер, але їх реалізація неможлива без попереднього переосмислення методичних засад, тобто уточнення мети, завдань, функцій, принципів тощо, що нами буде здійснено в подальшому.

Виходячи із цільового спрямування, мету такої системи інформаційного забезпечення потрібно визначити як встановлення підстав, які виникають у зв'язку із цифровою трансформацією економіки й підприємства та результатами безпекової діяльності, для розвитку системи економічної безпеки підприємства. Досягнення цієї мети вимагає виконання ряду пов'язаних завдань, які нами вмонтовано у розроблену модель та подано у графічному вигляді на рис. 1.

Визначений перелік завдань є максимально широким і послуговує не лише досягненню визначеної вище мети, але загалом розвитку

інформаційного забезпечення в системі економічної безпеки підприємства, зокрема в частині застосування кількох незалежних джерел інформації, ретельної перевірки інформаційних повідомлень, їх опрацювання та надання аналітичних довідок у відповідності до запитів адресантів.

Основні функції досліджуваної системи нами визначені як:

- описова, тобто задоволення інформаційних потреб адресантів задля формування у них чіткого цілісного уявлення про зміни в національній економіці, зокрема через її цифрову трансформацію, перебіг цифровізації підприємства та результативності дій суб'єктів безпеки, що є основою для розвитку системи економічної безпеки підприємства;

- аналітична – створення аналітичних довідок (записок), що містять достатній перелік якісних й кількісних показників, значення яких характеризує зміни, що потребують уваги для своєчасної реакції, а відтак більш ефективного використання ресурсної основи в питаннях забезпечення безпеки, зокрема шляхом розвитку системи економічної безпеки підприємства;

- прогностична через створення інформаційних фондів для відстеження тенденцій в зміні параметрів середовища функціонування, підприємства та безпекової діяльності із створенням прогнозів як основи для розроблення програми розвитку системи економічної безпеки підприємства.

Представлений перелік відрізняється від функцій системи економічної безпеки підприємства, оскільки стосується лише його складової – системи інформаційного забезпечення із орієнтацією на вирішення важливих питань внесення змін в безпекову діяльність.

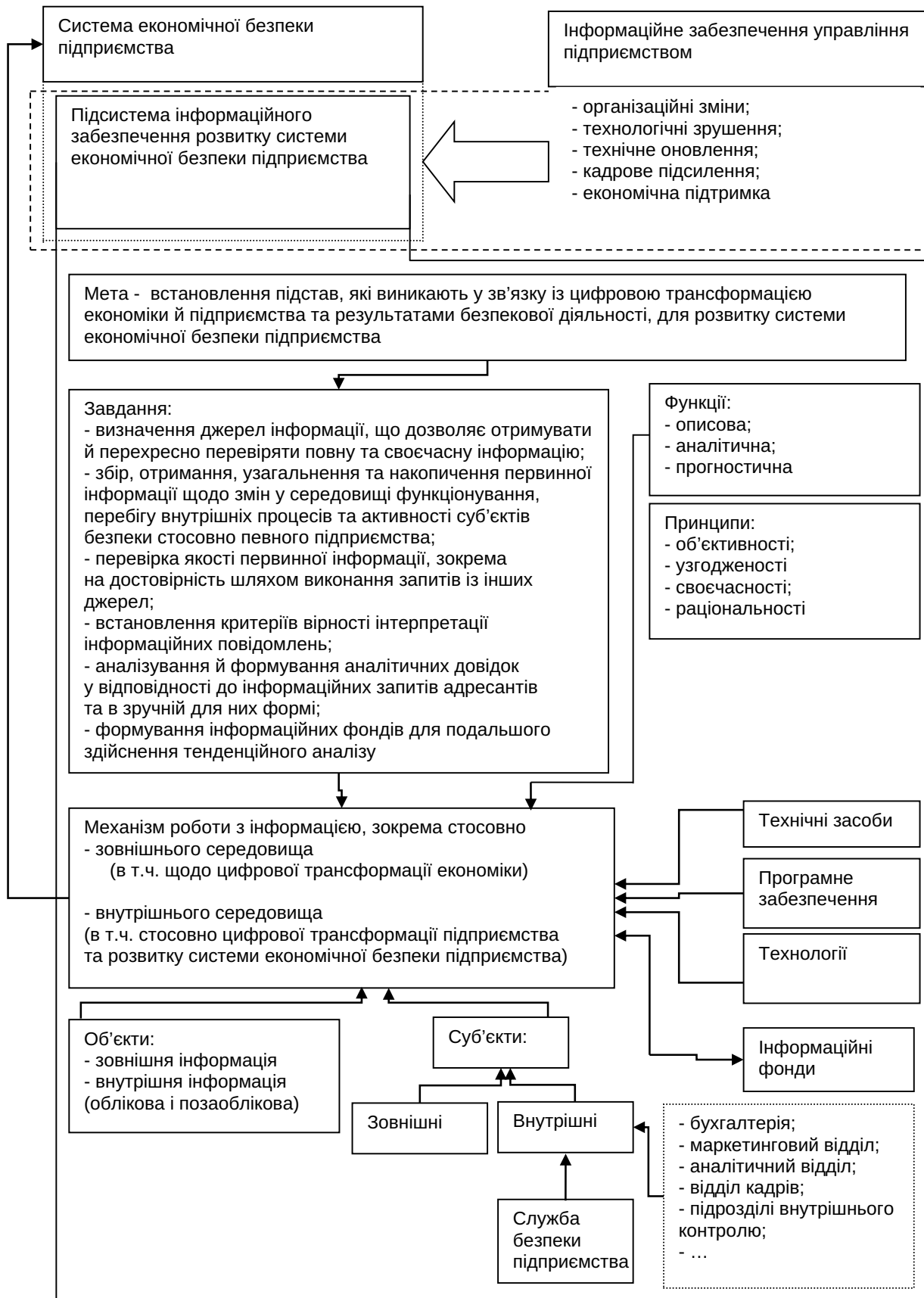
Тотожні засади нами були дотримані і стосовно уточнення переліку основних принципів:

- об'єктивності, що вбачається у формуванні результатів, які реально відображають стан й характер змін відносно основних об'єктів спостереження;

- узгодженості, тобто робота з різними джерелами інформації з метою перевірки даних та створення цілісного уявлення про певні явища і процеси, що впливають на безпеку підприємства;

- своєчасності, що виконується на основі автоматизації основних процесів роботи з інформацією й підвищення кваліфікаційного рівня залучених працівників з метою надання адресантам актуальних на певний момент часу даних, необхідних для прийняття управлінських рішень, зокрема стосовно розвитку системи економічної безпеки підприємства;

- раціональності – робота з тим обсягом інформації, який забезпечує необхідну основу для розроблення управлінського рішення, уникаючи надмірних витрат на отримання

Рис. 1. Модель підсистеми інформаційного забезпечення розвитку системи економічної безпеки підприємства

Джерело: сформовано автором

й опрацювання кожної наступної одиниці інформації при нездатності її вплинути на кінцевий результат.

Розглянуті принципи мають чітке цільове призначення, тобто стосуються процесів функціонування системи інформаційного забезпечення і сприяють виконанню завдань щодо розвитку системи економічної безпеки підприємства.

В межах будь-якої системи обов'язковими складовими є об'єкти та суб'єкти. Стосовно першого елемента, то йдеться про інформацію, джерелом якої виступають різні джерела, що дозволяє перевіряти достовірність кожного інформаційного повідомлення і при цьому постійно оновлювати цілісну інформаційну карту безпекової діяльності. Інший елемент – суб'єкти – є більш складнішим, що визначається хоча б тим фактом, що поточні умови функціонування українських підприємств вимагають залучення усіх працівників до процесів роботи з інформацією. Азаренкова Г. та Майборода А. в питаннях створення інформаційного забезпечення управління фінансовою безпекою підприємства розглядають класифікацію суб'єктів, що в певній мірі дотичні до функціонування такої системи, за трьома класифікаційними ознаками, тобто залежно від «...етапу формування інформації; роботи в структурному підрозділі; рівня доступу до інформації підприємства» [1, с. 213]. Отримані результати є цікавими, але позбавляють систему якостей цілісності, чіткої структуризації та надійності в постійному виконанні наперед встановлених завдань. Варіативність є доречною, коли вона послуговує доповненню основного інформаційного масиву. Відтак нами надається перевага формування жорсткої організаційної структури в межах якої до функціонування системи інформаційного забезпечення залучаються усі профільні підрозділи, тобто бухгалтерія, маркетинговий й аналітичний відділи, відділ кадрів, підрозділ внутрішньогосподарського контролю тощо. Наперед доповнені посадові обов'язки окремих співробітників кожного профільного підрозділу дають змогу отримувати необхідну первинну інформацію, яку

в подальшому узагальнюють й опрацьовують працівники служби безпеки, формуючи аналітичні довідки для адресантів.

В межах механізму роботи з інформацією повинні виконуватися усі поставлені завдання на основі вхідних інформаційних потоків та здійснення складових системи. Додатково виділено ті моменти, що пов'язані із цифровою трансформацією економіки, що на відміну від факторів короткочасної дії, тобто пандемії та військових дій, потребують постійної уваги для здобуття й збереження конкурентних позицій кожного підприємства, а також цифровою трансформацією підприємства та тенденціями в розвитку системи економічної безпеки підприємства. Додатково не вказувалися процедури роботи із інформацією, оскільки вони можуть регламентуватися різними протоколами, у відповідності до джерел походження та потреб адресантів. Загалом же йдеться про отримання, перевірку, доповнення, опрацювання, надсилання й збереження.

Висновки. Інформація виступає основним ресурсом активності суб'єктів безпеки, ефективне застосування якого уможливорює збереження підконтрольності над усіма внутрішніми процесами та своєчасне реагування на зміну впливу ключових загроз. Покращення інформаційного забезпечення створює передумови не лише вирішення тактичних завдань, але й досягнення стратегічних орієнтирів, що полягають у розвитку системи економічної безпеки в масштабах кожного підприємства. Виходячи з таких умов була розроблена модель підсистеми інформаційного забезпечення, яка функціонально поєднана із системами вищого порядку, тобто економічної безпеки підприємства та інформаційного забезпечення управління підприємством. Конкретизація змісту основних складових такої підсистеми доводить важливість продовження наукових розвідок, зокрема в частині формування концептуальних засад розвитку системи економічної безпеки у відповідь на загрози та можливості, що виникають в ході цифрової трансформації національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азаренкова Г.М., Майборода А.В. Особливості формування підсистеми інформаційного забезпечення системи фінансової безпеки суб'єкта господарювання. *БізнесІнформ*. 2020. № 1. С. 210–217.
2. Гудзь О.Є., Маковій В.В. Концептуальні основи формування інформаційної політики підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23. С. 65–69.
3. Денисенко М.П., Колос І.В. Інформаційне забезпечення ефективного управління підприємством. *Економіка і держава*. 2006. № 7. С. 19–24.
4. Квілінський О.О. Інформаційне забезпечення управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. №8. С. 73–79.
5. Корнев Ю.Г. Інформаційне забезпечення розвитку підприємницької діяльності. *Вісник НАН України*. 2008. № 5. С. 24–31.
6. Лучик Г.М. Сутність інформації у системі прийняття управлінських рішень. *Наукові праці Таврійського державного агротехнічного університету*. 2013. № 2(4). С. 185–195.

REFERENCES:

1. Azarenkova H. M., Maiboroda A. V. (2020) Osoblyvosti formuvannya pidsystemy informatsiinoho zabezpechennia systemy finansovoi bezpeky subiekta hospodariuvannia [Peculiarities of the formation of the information support subsystem of the financial security system of the business entity]. *BiznesInform – BusinessInform*, no. 1, pp. 210–217.
2. Hudz O. Ie., Makovii V. V. (2019) Kontseptualni osnovy formuvannya informatsiinoi polityky pidpriemstv [Conceptual bases of formation of information policy of enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, vol. 23, pp. 65–69.
3. Denysenko M.P., Kolos I.V. (2006) Informatsiine zabezpechennia efektyvnoho upravlinnia pidpriemstvom [Information support for effective enterprise management]. *Ekonomika i derzhava – Economy and the state*, no. 7, pp. 19–24.
4. Kvilinskyi O.O. (2019) Informatsiine zabezpechennia upravlinnia rozvytkom promyslovoho pidpriemstva v umovakh informatsiinoi ekonomiky [Інформаційне забезпечення управління розвитком промислового підприємства в умовах інформаційної економіки]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy – Economics and enterprise management*, no. 8, pp. 73–79.
5. Korniev Yu.H. (2008) Informatsiine zabezpechennia rozvytku pidpriemnytskoi diialnosti [Information support for the development of entrepreneurial activity]. *Visnyk NAN Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, no. 5, pp. 24–31.
6. Luchyk H.M. (2013) Sutnist informatsii u systemi pryiniattia upravlinskykh rishen [The essence of information in the management decision-making system]. *Naukovi pratsi Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnichnoho universytetu – Scientific works of Tavriyya State Agricultural University*, no. 2(4), pp. 185–195.